

DYDAKTYKA GEOGRAFII W POZNAŃSKIM OŚRODKU GEOGRAFICZNYM

1999 - 2024

prof. UAM dr hab. Iwona Piotrowska, dr Małgorzata Cichoń, dr Jakub Sypniewski, mgr Anna Bobińska

Początki rozwoju Dydaktyki geografii (nauki o procesie kształcenia) na Uniwersytecie Poznańskim związane są przede wszystkim z prof. Stanisławem Pawłowskim (1882-1940; uczniem prof. Eugeniusza Romera) i prof. Marią Czeakańską (1902-1991). W ich działalności naukowej istniały różne kierunki badawcze, od geograficznych, poprzez metodologiczne, po popularnonaukowe. Prowadząc wszechstronne badania naukowe dostrzegali wagę nauczania geografii, jednocześnie pracowali w szkołach, opracowywali podręczniki do geografii oraz wskazówki metodyczne dla nauczycieli (Piotrowska 1997, Kostrzewski, Piotrowska 2011, Piotrowska 2012a, b). Dalszy rozwój naukowy, prowadzone badania i opracowania, kolejne zmiany organizacyjne (powstanie Zakładu Metodyki Geografii, potem Zakładu Geografii Regionalnej i Dydaktyki Geografii) spowodowały to, że dydaktyka geografii zajęła ważną pozycję w uniwersyteckim kształceniu studentów i nauczycieli.

W związku z reorganizacją Instytutu Geografii UAM i powstaniem w 1981 roku Instytutu Badań Czwartorzędu, opiekę merytoryczną nad zespołem zajmującym się Dydaktyką Geografii objął Prof. dr hab. Andrzej Kostrzewski, włączając ich do Zakładu Geomorfologii Dynamicznej, a później Zakładu Geoekologii. W 1987 roku prof. A. Kostrzewski przyjął do zespołu Zakładu Geomorfologii Dynamicznej mgr Iwonę Piotrowską, której powierzył zadanie utworzenia Zakładu dydaktyki geografii. W dniu 23 marca 1999 roku powstała Pracownia Dydaktyki Geografii i Edukacji Ekologicznej, do której dołączyła mgr Małgorzata Cichoń. Tak więc podtrzymana została ciągłość funkcjonowania jednostek zajmujących się Dydaktyką geografii w poznańskim ośrodku geograficznym. Od 1 stycznia 2020 roku nastąpiła zmiana nazwy Laboratorium Dydaktyki Geografii i Badań Edukacyjnych.

OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE

TECHNOLOGIE GEOINFORMACYJNE

Rozwój środowisk cyfrowych oraz wprowadzenie technologii geoinformacyjnych zdeterminowały nowe możliwości postrzegania przestrzeni wraz z występującymi w niej obiektami, zjawiskami i procesami. Umożliwiły prowadzenie wielowymiarowych analiz, przedstawianie oraz interpretowanie, odnoszących się do ich lokalizacji, zasięgów, właściwości, zmienności, ciągłości czy natężenia. Technologie geoinformacyjne pomagają w zbieraniu danych przestrzennych, prowadzeniu analiz geograficznych wymagających od ucznia umiejętności krytycznego myślenia, czyli argumentowania, uzasadniania, oceniania, wartościowania, przetwarzania. Pomagają w kształceniu umiejętności geograficznych, w tym myślenia przestrzennego i geoprzestrzennego (Piotrowska, Przewoźna, Bobińska 2023).

NAUCZANIE PRZEZ NAUKOWE DOCIEKANIE

Strategia IBSE (Inquiry Based Science Education) odwołuje się do konstruktywistycznych idei, w myśl których to sam uczeń aktywnie konstruuje swoją wiedzę i sam nadaje znaczenie własnemu doświadczeniu. Na szczególną uwagę zasługuje koncepcja tzw. uczenia się przez samodzielne dociekanie naukowe, które zmierza do poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania badawcze i formułowania bardziej ogólnych wniosków (prawdowości i definicji). Proces kształcenia oparty na IBSE przypomina rzeczywisty proces badawczy prowadzony przez naukowców (Sypniewski 2015; Sypniewski 2017).

ZAJĘCIA TERENOWE

Wieloaspektowy proces nauczania-uczenia się realizowany w terenie bardzo dobrze wpisuje się w założenia kształcenia geograficznego, łączącego sferę poznawczą z praktyczną, emocjonalną i psychomotoryczną, integrując jednocześnie treści geografii fizycznej z geografiami społeczną-ekonomiczną. Dobrze zatem się stało, że w dobie globalnego ocieplenia i intensywnej działalności człowieka, autorzy podstawy programowej geografii (Szkurtat i in. 2018) przyjęli obowiązkową realizację wybranych zagadnień edukacji geograficznej w formie zajęć terenowych. Jest to powrót do idei nauczania geografii zapoczątkowanych przez m.in. W. Nałkowskiego (1920) i S. Pawłowskiego (1933). Wielozmystowe poznanie środowiska geograficznego przygotowuje ucznia do zmian zachodzących w różnych skalach czasowych i przestrzennych (Cichoń 2023 a,b).

EDUKACJA KLIMATYCZNA

Edukacja klimatyczna jest jednym z kluczowych elementów globalnej odpowiedzi na zmianę klimatu. Nauczanie oparte na aktualnej i rzetelnej wiedzy naukowej buduje świadome i odpowiedzialne postawy niezbędne w obliczu wyzwań, z którymi muszą zmierzyć się obecne i przyszłe pokolenia (Bobińska 2023). Przedmiotem gwarantującym profesjonalizm w realizacji zagadnień związanych z klimatem, zrozumieniem przyczyn i konsekwencji zachodzących współcześnie zmian, a także koniecznością podejmowania działań mitygujących i adaptacyjnych jest geografia (Dz.U. 2017, poz. 356, Dz.U. 2018, poz. 467, UNGC NP 2021).

We współcześnie rozwijanej dydaktyce geografii widoczny jest jej interdyscyplinarny charakter, odnoszenie się do najnowszych wyników badań geografii jako nauki, psychologicznych, pedagogicznych i dydaktyki ogólnej oraz neurodydaktyki. Efektem takiego ujęcia są różne opracowania naukowe. To nadaje dydaktyce geografii wyższą rangę powodując, że jest ona interdyscyplinarną nauką teoretyczno-praktyczną, uwzględniającą liczne aspekty użytkowe (Piotrowska, Cichoń 2015, Piotrowska, Cichoń 2016). W XXI wieku dydaktyka geografii szczególne znaczenie przypisuje kształceniu dwujęzycznemu, poznawaniu przez naukowe dociekanie (IBSE), metodzie projektu, partycypacji społecznej w projektowaniu infrastruktury edukacyjnej, a także wykorzystaniu technologii geoinformacyjnych GIS i TIK.

- Najważniejsze osiągnięcia naukowe Laboratorium Dydaktyki Geografii i Badań Edukacyjnych w latach 1999 – 2024:
- opublikowanie ponad 300 artykułów naukowych, z czego połowa dotyczy dydaktyki geografii;
 - przygotowanie 9 monografii (Piotrowska 2010, Piotrowska, Cichoń 2010, Piotrowska 2012, Cichoń 2004, Abramowicz 2022, Sypniewski 2023, Piotrowska, Przewoźna, Bobińska 2023; Cichoń 2023a,b);
 - przygotowanie 140 recenzji podręczników szkolnych geografii i przyrody, programów, środków dydaktycznych (Piotrowska 1999 – 2023);
 - opracowanie podstaw programowych geografii w edukacji szkolnej (Szkurtat, Hibszer, Piotrowska, Rachwał, Wieczorek 2016 - 2017).

TEMATYKA	PUBLIKACJE
proces nauczania geografii i przyrody	Piotrowska 1999, 2000, 2003, 2007, 2010a, 2012d, h; 2014a, 2016; Cichoń 2007; Cichoń, Piotrowska 2010a,b; 2015, 2016; Cichoń, Rosik 2008; Cichoń 2011b, Piotrowska, Szkurtat 2016; Cichoń, Piotrowska 2017; Cichoń 2020
stosowanie metod i technik w nauczaniu geografii i przyrody	Piotrowska 2005a; 2008b, c; 2012c; Cichoń, Piotrowska 2010; Piotrowska 2014b; 2015a, b, c; Bobińska 2023
nowoczesne technologie informacyjne i geoinformacyjne	Piotrowska 2010b; 2011 b,c; Cichoń, Piotrowska 2017; Piotrowska 2018; Żyto, Cichoń 2019; Cichoń 2021; Piotrowska, Abramowicz, Cichoń, Sypniewski 2022; Piotrowska, Przewoźna, Bobińska 2023
System Informacji Geograficznej w nauczaniu geografii i przyrody	Piotrowska 1996; Piotrowska 2018; Szkurtat, Piotrowska 2018
geograficzne ścieżki dydaktyczne	Cichoń 2006, 2008d, 2009; Piotrowska, Cichoń 2012; Piotrowska, Cichoń 2016b; Abramowicz 2018
edukacja regionalna i ekologiczna	Cichoń 2008a,b,c; Cichoń, Dybska-Jakóbkiewicz 2008
zajęcia terenowe i ocena przydatności terenu do zajęć terenowych	Cichoń 2005; Cichoń 2007; Cichoń, Piotrowska 2010a,b; Cichoń 2023a,b
kształtowanie kompetencji kluczowych	Cichoń, Piotrowska 2012, 2018; Piotrowska 2011a; Piotrowska, Cichoń 2015b; Piotrowska, Abramowicz 2021
geograficzna edukacja dwujęzyczna	Piotrowska 2007a; 2008a, b; 2009; 2011d,e; 2012e, f, g, h; 2013
stosowanie strategii	Piotrowska, Cichoń 2015b; Sypniewski 2015a,b; 2017a,b; Piotrowska, Cichoń, Abramowicz, Sypniewski 2019; Piotrowska 2020; Piotrowska, Cichoń, Sypniewski, Abramowicz 2022; Sypniewski 2024
zrównoważony rozwój i edukacja klimatyczna	Bobińska 2023; Cichoń, Baarova 2024
partycypacja społeczna	Cichoń 2015; Abramowicz 2018; Cichoń, Warachowska, Łowicki 2021; Abramowicz 2022
podręczniki	Piotrowska, Dzbanuszek 1997, Sypniewski i in. 2020a,b, 2021a,b; Mrozek, Sypniewski, Wieczorek 2021

OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNO - ORGANIZACYJNE

PROJEKTY EDUKACYJNE

1. Opracowanie koncepcji kształcenia i testowanie nowych rozwiązań dydaktycznych w ramach projektów edukacyjnych finansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego m.in. „Kolegium Śniadeckich”, „eSzkoła - Moja Wielkopolska”, „Akademia Talentów Przyrodniczych”, „Laboratorium Szkoły Przyszłości (Future ICT)”,
2. Opracowanie materiałów dydaktycznych do nauczania geografii (regionalnego podręcznika, zestawu plansz dydaktycznych, zeszytu ćwiczeń, materiałów do podręcznika dla nauczycieli i edukatorów).
3. Opracowanie koncepcji interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego dla gimnazjum pt. „Wiedza o Metropolii Poznań” (Kaczmarek, Piotrowska, Cichoń 2012).
4. Przygotowanie zadań konkursowych m.in. na Geograficzny Konkurs „Obieżyświat” oraz Wojewódzki Konkurs Geograficzny.
5. Przygotowanie i przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli akademickich w zakresie innowacyjnego oceniania.
6. Popularyzacja wiedzy geograficznej wśród nauczycieli i społeczeństwa, m.in. „Kolaboratorium- szkolenia dla mieszkańców regionu” w ramach Trzeciej Misji UAM (Sypniewski 2017, 2018) oraz projekt „Partycypacja społeczna podczas tworzenia ścieżek dydaktycznych” (Abramowicz 2017, 2018). „Ekorum” (Abramowicz 2018).
7. Popularyzacja wiedzy geograficznej wśród uczniów podczas m. in. Festiwalu Nauki i Sztuki, Nocy Naukowców, Kolorowego Uniwersytetu, Laboratorium Wyobraźni.
8. Przygotowanie studentów do zawodu nauczyciela geografii i przyrody oraz stała współpraca ze szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi w Poznaniu.
9. Przygotowanie XI Ogólnopolskiego Forum Nauczyciel Przedmiotów Przyrodniczych pt. „Krajobraz i człowiek” (2010).
10. Przygotowanie Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nowe problemy i metody badań procesu kształcenia geograficznego” w ramach Komisji Edukacji Geograficznej PTG (2015) oraz „Geoinspiracje” (2019).
11. Przygotowanie seminariów dla nauczycieli w ramach Olimpiady Geograficznej oraz Wojewódzkiego Konkursu Geograficznego Obieżyświat (2012-2024).
12. Pełnienie funkcji egzaminatorów i jurorów w konkursach, olimpiadach geograficznych i egzaminach.
13. Współpraca z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty w Poznaniu, Centrum Nauki Kopernik, Laboratorium Wyobraźni w Poznaniu, wydawnictwami i stowarzyszeniami.

1. Realizacja projektu „Nowoczesny program kształcenia przygotowujący studentów geografii do roli nauczyciela XXI wieku” w latach 2018-2023. Finansowanie w ramach NCBiR. Celem projektu było przygotowanie, realizacja i analiza modelowego programu kształcenia studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela geografii i przyrody. W modelowym programie kształcenia studentów znalazły się technologie geoinformacyjne oraz zajęcia terenowe *Geograficzna Szkoła Letnia*. Ważnym aspektem było spersonalizowane oraz inspirujące wsparcie studentów na etapie własnego rozwoju zawodowego poprzez *tutoring*. Założenia projektu służyły odpowiedniemu przygotowaniu studentów do pracy we współczesnej szkole, którzy powinni przekazywać wiedzę w atrakcyjny sposób wykorzystując projekty i metody aktywizujące polegające na rozwiązywaniu problemów, odkrywaniu związków, szukaniu wyjaśnień, nauczaniu przez naukowe dociekanie (IBSE).
2. Realizacja projektu „Szkoła Ćwiczeń w Suchym Lesie – Województwo Wielkopolskie” w latach 2019-2021. Celem projektu było wykorzystanie potencjału kadrowego i technicznego SP2 w Suchym Lesie i przygotowanie jej do pełnienia roli szkoły ćwiczeń w Wielkopolsce, przy współpracy z WNGiG UAM i ODN w Poznaniu. Projekt stanowił uzupełnienie systemu doskonalenia nauczycieli oraz służył praktycznym działaniom w podnoszeniu kompetencji nauczycieli i kandydatów do zawodu nauczycielskiego. Przygotowano wykłady, ćwiczenia praktyczne oraz zajęcia terenowe dla nauczycieli różnych przedmiotów oraz zestawy kilkunastu materiałów wzorcowych udostępnionych nauczycielom i studentom online.
3. Udział w projekcie „DITE - Diverse Internationalisation of Teacher Education” 2023, poprzez udział w warsztatach międzynarodowych w Tarragonie i przeprowadzenie warsztatów dla studentów UAM pt. „Global trends” (M. Cichoń). Główną ideą projektu jest umiędzynarodowienie nauczycieli w czasie globalnych migracji.
4. Udział w projekcie „LiMa - Lehramt international in Marburg” od 2021 (I. Piotrowska) oraz w roku 2023 w Summer School „Teaching for Sustainable Development” (M. Cichoń).
5. Udział w projekcie „Różne oblicza geografii” w latach 2022-2024 - przygotowanie i przeprowadzenie wykładów i zajęć terenowych dla uczniów i nauczycieli. Tematyka wykładów dotyczyła geografii i jej znaczenia wśród dyscyplin naukowych oraz wizualizacji procesów geograficznych, natomiast tematyka warsztatów terenowych obejmowała konflikty interesów w relacji człowiek – środowisko.